

- ▶ Bevorder een goed pedagogisch leefklimaat door rekening te houden met onderstaande aspecten.
- ▶ Meer over het bevorderen van het pedagogisch leefklimaat is te vinden in **hoofdstuk 1** van de richtlijn.

Steun en responsiviteit (zie §1.2)

- ▶ Toon betrokkenheid bij individuele jeugdigen op de leefgroep: stel vragen en toon interesse in school, vrije tijd en familie.
- ▶ Bied emotionele steun en empathie, en werk tegelijkertijd samen aan taken en doelen.
- ▶ Ga regelmatig na, samen met collega's, welke invloed je persoonlijkheid en eigen ervaringen hebben op het contact met jeugdigen.

Groei en ontwikkeling (zie §1.3)

- ▶ Geef jeugdigen in de dagelijkse zorg positieve feedback op hun gedrag en benadruk positieve eigenschappen.
- ▶ Geef jeugdigen de ruimte om eigen successen te ervaren, fouten te maken en zelf problemen op te lossen.
- ▶ Praat regelmatig met jeugdigen over school, ondersteun bij huiswerk en onderhoud contact met school.
- ▶ Verminder de invloed van probleemgedrag met behulp van interventies en specifieke opvoeding: benut aanbevelingen uit andere richtlijnen (www.richtlijnenjeugdhulp.nl).

Positieve onderlinge interactie (zie §1.4)

- ▶ Bespreek in gesprekken met de groep wat er leeft bij de jeugdigen.
- ▶ Vraag wat jeugdigen belangrijk vinden in de sfeer en omgang met elkaar.
- ▶ Leer jeugdigen om elkaar feedback te geven en te onderhandelen.
- ▶ Neem de inbreng van jeugdigen serieus.

Structuur en leefregels (zie §1.5)

- ▶ Beperk het aantal regels in de groep tot ongeveer vijf.
- ▶ Stel de regels samen met jeugdigen op.
- ▶ Geef complimenten wanneer jeugdigen de regels naleven.

- ▶ Vraag feedback aan jeugdigen op het leefklimaat en op je eigen handelen. Maak daarbij gebruik van een van de instrumenten die hiervoor beschikbaar zijn (zie **§1.8**).
- ▶ Vraag om supervisie en ondersteuning bij de uitvoering van de aanbevelingen.

- ▶ Uithuisgeplaatste jeugdigen zijn kwetsbaarder voor mishandeling en misbruik dan jeugdigen die bij hun eigen ouders wonen.
- ▶ Meer over de veiligheid van jeugdigen in de residentiële jeugdhulp is te vinden in **hoofdstuk 2** van de richtlijn. Zie ook **werkkaart 3**.

Veiligheid begint bij een positief pedagogisch leefklimaat

Zie werkkaart 1

Risicotaxatie, veiligheidsplannen en signaleringsplannen

- ▶ Schat de veiligheidsrisico's voor de jeugdige in middels een risico-inventarisatie en risicotaxatie (zie **§2.2.1**).
- ▶ Stel een veiligheidsplan op waarin staat wat de jeugdige nodig heeft om zich veilig te voelen en wat de omgeving nodig heeft om zich veilig te voelen bij de jeugdige. Werk bijvoorbeeld met *Signs of Safety*.
- ▶ Werk bij fors grensoverschrijdend gedrag met een signaleringsplan of spanningsopbouwschema met afspraken hoe de jeugdige en anderen moeten handelen bij oplopende spanning.

Alert zijn op veiligheid

- ▶ Zorg dat je op de groep bent als de jeugdigen er zijn.
- ▶ Wees je ervan bewust dat jeugdigen bang kunnen zijn voor elkaar.
- ▶ Heb oog en aandacht voor individuele jeugdigen en wees alert op angst bij jeugdigen, ook als het rustig is op de groep.
- ▶ Werk aan rapportages of administratie op een laptop aan de eettafel in plaats van op kantoor.

Reageren op klachten over veiligheid

- ▶ Neem klachten over veiligheid **ALTIJD** serieus!
- ▶ Luister naar het verhaal van de jeugdige, vraag door en bespreek de klachten ook met de ouders van de jeugdige.
- ▶ Stel een onafhankelijk onderzoek in.
- ▶ Waarborg de veiligheid van de jeugdige tijdens het onderzoek door een eventueel betrokken medewerker op non-actief te stellen.

Praten over veiligheid

- ▶ Praat met jeugdigen en hun ouders over veiligheid in de groep. Bespreek:
  - sfeer in de groep;
  - samen oplossen van problemen;
  - groepsdruk;
  - pesten, discriminatie, agressie;
  - seksuele ontwikkeling en seksueel misbruik (zie **werkkaart 3**).
- ▶ Vraag jeugdigen en ouders wat zij kunnen doen om de veiligheid in de groep te versterken.
- ▶ Monitor regelmatig de veiligheid in de groep (voor instrumenten zie **§2.5**).

Blijf zelf kritisch nadenken bij toepassing van instrumenten, protocollen en richtlijnen. Stel jezelf de vraag: wat moet er in het belang van de jeugdige gebeuren?

Vraag om methodische werkbegeleiding voor het hanteren van je eigen spanningsopbouw en uitvoering van aanbevelingen. Geef elkaar als professionals feedback over de balans in het toepassen van macht en gezag. Maak situaties waarin je je ongemakkelijk voelt of eventuele zorgen over veiligheid bespreekbaar.

▶ §2.4 van de richtlijn zoomt specifiek in op seksuele veiligheid van jeugdigen in de residentiële jeugdhulp.

! **Seksueel misbruik bij jeugdigen komt voor in de residentiële jeugdhulp. Vaker dan gemiddeld!** Realiseer je dat je ervoor verantwoordelijk bent seksueel misbruik tegen te gaan. Onderneem **ALTIJD** acties als de veiligheid van de jeugdige in gevaar is.

Praten over seks

- ▶ Bespreek de gewone seksuele ontwikkeling tijdens activiteiten in het dagelijks leven.
- ▶ Bespreek de seksuele ontwikkeling, grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik ook tijdens mentorgesprekken en themagesprekken. Gebruik beeldmateriaal (foto's, tekeningen, video's) en rollenspellen.
- ▶ Stel open vragen en draag zorg voor een open, niet-veroordelende houding. Schrik en oordeel in deze gesprekken niet, maar vraag jeugdigen naar hun mening en vraag hierop door.
- ▶ Benut bij de gesprekken bestaande instrumenten en hulpmiddelen (zie §2.4.2)

Risicotaxatie en veiligheidsplan

- ▶ Stel jezelf op de hoogte van risicofactoren bij jeugdige, medewerkers en de organisatie voor seksueel misbruik (zie §2.4).
- ▶ Bepaal binnen de eerste maand op basis van de voorgeschiedenis en het ontwikkelingsfunctioneren van de jeugdige het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag (zie §2.4.3).
- ▶ Neem seksuele veiligheid op in het veiligheidsplan van de jeugdige.

Diagnostiek en hulpaanbod bij seksueel misbruik

- ▶ Zet na seksueel misbruik diagnostiek en passend hulpaanbod in.
- ▶ Schakel bij specifieke problematiek specialistische zorg in, bijvoorbeeld van een Kinder- en Jeugdtraumacentrum of de regionale GGZ-instelling.
- ▶ Raadpleeg de *Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming*.

Teamoverleg, werkbegeleiding en scholing

- ▶ Bespreek normaal lichamelijk contact (en de behoefte van jeugdigen hieraan) en grensoverschrijdend gedrag.
- ▶ Maak afspraken over halfnaakt of naakt over de gang lopen, het afsluiten van de wc, badkamer en eigen kamer van de jeugdige en spreek af wie welke ondersteuning geeft bij lichamelijke verzorging (zoals douchen, billen afvegen, temperatuur opnemen).
- ▶ Geef elkaar feedback over de balans in afstand en nabijheid.
- ▶ Bespreek zorgen of situaties waarin je je ongemakkelijk voelt met je leidinggevende, collega's en/of in het team.
- ▶ Wees specifiek alert op het risico voor seksueel misbruik door een medewerker, wanneer de pedagogische relatie met één van de jeugdigen verschuift naar een meer persoonlijke relatie.
- ▶ Als je het gevoel hebt dat je iets niet kunt bespreken in je team, neem dan contact op met een vertrouwenspersoon of hogere leidinggevende in de lijn.
- ▶ Houd met bij- en nascholing je kennis over de normale en afwijkende seksuele ontwikkeling op peil.
- ▶ Vraag om methodische ondersteuning en supervisie om de gewone seksuele ontwikkeling, grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik bespreekbaar te maken met jeugdigen.

- ▶ Samenwerken met ouders is nodig omdat zij verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kind (artikel 18 IVRK) en samenwerking bijdraagt aan positieve uitkomsten van residentiële hulp.
- ▶ Meer over de samenwerking met ouders is te vinden in **hoofdstuk 3** van de richtlijn.

De basis

- ▶ Ouders zijn partner in de hulpverlening. Realiseer je dat ouders en kind met elkaar verbonden zijn en blijven. Het residentiële verblijf is slechts tijdelijk.
- ▶ Wees je ervan bewust dat zowel de jeugdige als de ouders cliënt zijn.
- ▶ Stem de hulp af op de behoeften, copingstrategieën en de formele en informele hulpbronnen van de ouders en houd rekening met de mogelijkheden en beperkingen van de ouders.
- ▶ Verplaats je in de positie van de ouders en gezinsleden. Accepteer en respecteer de sfeer en de cultuur van een gezin en veroordeel deze niet.
- ▶ Praat mét ouders: luister met oprechte belangstelling, neem hun inbreng serieus en ondersteun hen bij het zoeken naar eigen oplossingen.

Stem af met ouders

- ▶ Bespreek voorafgaand aan de plaatsing met ouders:
  - de gezamenlijke veranderwensen. Verhelder samen de vraag en zorg voor overeenstemming over de doelen.
  - wie welke rol en taken op zich neemt tijdens het verblijf van de jeugdige in de instelling. Maak gezamenlijke afspraken over bedtijden, zakgeld, wie er kleding koopt, en wie er meegaat naar schoolafspraken, tandarts of huisarts.
- ▶ Maak concrete afspraken met ouders over hoe je samen aan verandering werkt.
- ▶ Verstrek informatie over de werkwijze van de groep en over aanvullende interventies die (kunnen) worden ingezet.
- ▶ Zorg voor regelmatig contact tussen begeleiders en ouders en evalueer de onderlinge samenwerking met vaste regelmaat, bijvoorbeeld eens in de drie maanden.

Bied ouders ondersteuning

- ▶ Ondersteun ouders bij het opvoeden van hun kind. Nodig ze uit voor gesprekken, informatieavonden, train hen op empowerende wijze in opvoedingsvaardigheden, en sta model. Stimuleer deelname aan een gezinsinterventie.

Nodig ouders uit op de groep

- ▶ Stimuleer bezoek van ouders aan de groep. Zorg dat ze zich welkom voelen. Spreek vooraf af wie wat doet, bijvoorbeeld bij ongewenst gedrag van de jeugdige.
- ▶ Nodig ouders uit voor deelname aan de dagelijkse (behandel)activiteiten in de groep, bijvoorbeeld mee eten, een verjaardag vieren, helpen met koken.

Verantwoordelijk zonder gezag

- ▶ Zorg er bij een gezagsbeëindigende maatregel voor dat ouders zo veel als mogelijk betrokken blijven en in contact blijven met hun kind.
- ▶ Wanneer bij ouders sprake is van eigen problematiek, stem dan met hun toestemming de hulpverlening die zij zelf ontvangen en de hulpverlening aan de jeugdige op elkaar af.

- ▶ Residentiële jeugdhulp is onderdeel van een doorgaand zorgtraject. Maak bij de start een plan waarin dit volledige zorgtraject wordt uitgewerkt.
- ▶ Meer over het vasthouden van resultaten na vertrek is te vinden in **hoofdstuk 4** van de richtlijn.

Maak bij de start een hulpplan voor het hele hulptraject

- ▶ Maak samen met de jeugdige, het gezin en het netwerk een plan met:
  - kortetermijndoelen voor tijdens het verblijf in de instelling;
  - langetermijndoelen voor de periode erna.
  - een planning met een vaste termijn;
  - een inventarisatie van wat nodig is om binnen de termijn de doelen te realiseren;
  - het risico op voortijdig uitval en de acties die bij dreigende uitval genomen moeten worden;
  - aandacht voor de continuïteit van school, dagbesteding en sociaal netwerk;
  - rol en (zorg)taken van ouders.
- ▶ Bouw voort op al bestaande plannen.

Bereid het vertrek goed voor

- ▶ Geef ouders de mogelijkheid om tijdens het verblijf zorgtaken op zich te nemen, bijvoorbeeld door deelname aan activiteiten op de groep.
- ▶ Geef jeugdigen de mogelijkheid om tijdens het verblijf te experimenteren met zelfstandig functioneren. Organiseer een vertrekfase met meer vrijheid en verantwoordelijkheid.
- ▶ Inventariseer samen met de jeugdige en het gezin de behoefte aan zorg na vertrek en organiseer de benodigde formele en informele vervolgzorg vóór vertrek.
- ▶ Behoud, versterk en ontwikkel het sociale netwerk vanaf de start van de plaatsing: stimuleer bezoek van en aan vrienden, een bijbaan of deelname aan een sportclub.

Terug naar huis

- ▶ Bied het gezin na thuisplaatsing intensieve thuisbegeleiding.
- ▶ Train ouders voorafgaand aan thuisplaatsing in opvoedvaardigheden.
- ▶ Zet een interventie in.
- ▶ Stem de hulp af op de behoefte van het gezin.
- ▶ Draag bij schoolgaande jeugd zorg voor samenwerking tussen jeugdige, ouders en school.

Zelfstandig wonen

- ▶ Bied jeugdigen voorafgaand aan hun vertrek praktische informatie over:
  - budgetteren;
  - verzekeringen;
  - regelen van huisvesting;
  - inkomen uit werk/studiefinanciering;
  - meerderjarigheid.
- ▶ Draag zorg voor iemand uit het informele netwerk die de jeugdige ondersteunt bij regelzaken na vertrek.

- ▶ Creëer randvoorwaarden die het mogelijk maken voor professionals om de aanbevelingen uit de *Richtlijn Residentiële jeugdhulp voor jeugdhulp en jeugdbescherming* uit te voeren.

1 Het pedagogisch leefklimaat

- ▶ Ondersteun medewerkers die zorg dragen voor een positief leefklimaat met supervisie, intervisie en training.
- ▶ Draag zorg voor een positief werkklimaat, door:
  - een open en flexibele arbeidscultuur;
  - een gedeelde visie en goede samenwerking in het team;
  - ondersteuning en waardering van de leidinggevende voor de medewerkers.

2 Veiligheid

- ▶ Hanteer als maximale groepsgrootte een groep van acht jeugdigen.
- ▶ Heb oog voor mogelijke handelingsverlegenheid van het personeel en draag zorg voor deskundigheidsbevordering, opleiding en supervisie.
- ▶ Wees alert op teamprocessen gericht op het 'onder de mat schuiven' van grensoverschrijdend gedrag. Bevorder een open sfeer waarin het mogelijk is vragen, risico's en handelingsverlegenheid bespreekbaar te maken. Bekrachtig de inbreng van medewerkers op dit punt.
- ▶ Registreer zorgvuldig signalen van seksueel misbruik, meldingen en incidenten. Bespreek de uitkomsten van de registratie en veiligheidsinstrumenten in het team, analyseer deze en bespreek eventuele verbetermaatregelen. Leer van incidenten, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een leerreview.

3 Samenwerken met ouders

- ▶ Ondersteun medewerkers bij de samenwerking met ouders door middel van training, supervisie en het aanreiken van hulpmiddelen.
- ▶ Maak duidelijk welke visie de organisatie heeft op samenwerken met ouders en draag er zorg voor dat dit in de werkwijze en communicatie van alle medewerkers binnen de organisatie is verankerd.

4 Vasthouden van resultaten na vertrek

- ▶ Zorg voor randvoorwaarden die de continuïteit van doorgaande hulp vergroten. Denk bijvoorbeeld aan een planmatige aanpak van de behandeling en samenwerking en afstemming met ketenpartners.
- ▶ Inventariseer systematisch de randvoorwaarden die uitvoering van de planning belemmeren, zoals:
  - de afwezigheid van een fasering;
  - onduidelijkheid over het perspectief;
  - onvoldoende beschikbare vervolghulp en gebrekkige ketensamenwerking.
- ▶ Werk een plan van aanpak uit om zulke belemmeringen weg te nemen.